

LBRIS

We know
books

Cristian
Muntean

Cosmin
Neidoni

farmecul
discret
al mirării
un dialog epistolar

EDITURA
CREATOR
BRAȘOV, 2022

EDITORI:

Manager Irinel Merlușcă
Referent Elena Dițu

DESIGN •

TEHNOREDACTARE:
Irinel Merlușcă

CORECTURĂ:

Mihaela Hură

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MUNTEAN, CRISTIAN

Farmecul discret al mirării: dialog epistolar / Cristian Muntean,

Cosmin Neidoni. – Brașov: Creator, 2022

ISBN 978-606-029-536-5

I. Neidoni, Cosmin

821.135.1

© **EDITURA CREATOR**, 2022

Str. Zaharia Stancu, Nr. 21A, Brașov, România

E-mail: contact@edituracreator.ro

Tel.: 0720 539533

LIBRIS
ȘT.O. IOSIF

Str. Mureșenilor nr. 14, Brașov, România

Tel.: 0268 477 799

E-mail: office@libris.ro

LIBRIS | We know
books

Respect pentru oameni și cărți

Editura **CREATOR** face parte din grupul de firme **LIBRIS**

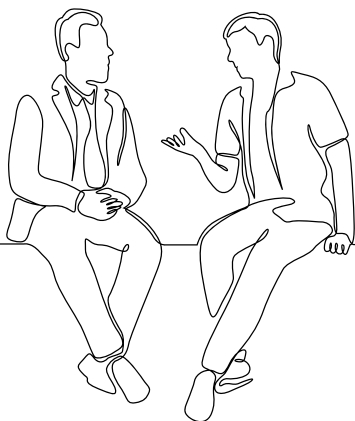
LBRIS

We know
books

Cristian Muntean
Cosmin Neidoni

Farmecul
discret *al*
mirării

Cosmin Neidoni:

Prieten drag, nu peste mult se împlinește un an de la apariția editorială a dialogului nostru epistolar, *Ca o zi de Duminică*, și – îți mărturisesc cu deplină onestitate – nu credeam, la data apariției lui, că va ajunge la atât de mulți cititori și că se va bucura de primirea entuziastă a criticilor. Mie mi-a adus bucurie și limpezire. Răspunsurile tale, de fiecare dată modeste și calde, s-au așezat ca un strat de solară sapiențialitate deasupra nedumeririlor mele. Nu spun că acum sunt vindecat întru totul de îndoială, ci doar că, stând cu tine de vorbă, am avut bucuria de a găsi un confrate care să băjbâie cu mine în orizontul de lumină, penumbră și întuneric.

Deși, la finele dialogului nostru duminical, am ieșit – spuneam – cu sentimentul unui spor

indubitabil de cunoaștere, mai am în circuitul meu sangvin suficiente celule faustice care nu-mi astâmpără setea de înțelegere a lucrurilor și a lumii. În virtutea acestui sentiment, permite-mi, dragă prietene, să îți propun să începem un nou dialog.

Nu îmi pot imagina edificarea unui om în afara lecturilor. Ele răspund nu doar nevoii de cunoaștere în sens epistemic, ci și dorinței de a suprapune realității mefiente lumina unor lumi întrezărite salvator prin chipul cărților. Este important ce citim, dar cu timpul ajungem să înțelegem că din miile de cărți, doar câteva, de ordinul zecilor, merită recitite. Iertat să-mi fie clișeul, însă dacă în mod ipotetic ar trebui să te muți într-un alt loc, pe o insulă, să zicem, în spiritul lui Robinson Crusoe, care ar fi titlurile la care nu ai renunța? Care sunt cele zece cărți pe care le-ai lua cu tine?

Cristian Muntean:

Dragul meu prieten, mă bucură enorm întâlnirea cu tine în acest nou dialog epistolar. E o vreme de când nu ne-am mai scris, dar asta n-a împiedicat să ne auzim și să ne împărtășim din gândurile celuilalt. Nu pot să-ți spun cât de greu m-am dezlipit de dialogul cu tine... se sfârșea o lume... parcă ne luam rămas-bun pe vecie.

Sincer, am primit cu destule rezerve gândul tău de a merge mai departe în acest demers epistolar. Nici nu știu cum va fi această nouă experiență, mă bazez din nou pe intuiția ta în a găsi ceva de folos din dialogul nostru. În definitiv, ne creștem unul pe altul prin cuvânt. Dar acum simt că e ceva diferit. A intrat în mintea mea cititorul. Îmi va fi greu să fac abstracție de el, rămâne undeva în subconștient fără să vreau.

Și pe mine m-a surprins entuziasmul cu care a fost primită cartea, dar nici n-am fost atent la criticile legate de ea. N-aș mai vrea să insist, doar să-ți spun, la acest nou început, că-ți sunt recunoscător pentru emoția cu care am trăit fiecare întrebare-răspuns și pentru felul tău delicat de a crea atmosfera întrebării și de a construi răspunsuri.

Încerc să mă țin aproape de tine și în această nouă provocare.

Întrebarea mă pune un pic în dificultate. Mă gândeam, încă înainte de a citi începutul noului epistolar, să-ți răspund într-o altă formulă, să renunț la referințe bibliografice, atât de dragie, și să fiu desprins de „argumentele” lecturilor pe care le-am parcurs. Mărturisesc pentru cei ce s-au simțit agasați de titluri și autori în primul epistolar că singurul motiv pe care l-am avut în minte atunci era legat de disponibilitatea

ta pentru lectură și pentru cărți care puteau să-ți fie de ajutor în aprofundarea temelor de interes pe care le puneai în discuție. Îți dai seama cum am privit prima ta întrebare de acum.

Cu ani în urmă am făcut o emisiune cu Ioana Pârvulescu și Dan C. Mihăilescu prezentând o carte la care au colaborat mai multe nume sonore din lumea culturală și artistică românească: Cărțile care ne-au făcut oameni. Sunt uimitoare diversitatea opțiunilor de lectură pe care autorii o aduc în discuție și modelele culturale din care fac parte – ar fi o mostră de educație prin lectură. În definitiv, ce sunt cărțile? Mi-a plăcut răspunsul domnului Andrei Pleșu: „Sunt felul oamenilor de a avea aripi”. E atât de profund acest răspuns simplu...

De la o vreme am în gând un cuvânt al lui Cristian Bădiliță din prefața pe care a scris-o la traducerea Patericului – colecția alfabetică, unde spunea că o carte este importantă în măsura în care te pregătește de moarte. N-am ajuns la acest criteriu, cu toate că mi l-aș dori, pe undeva. Am observat că citesc mai puține romane acum, pentru că nu am privilegiul de a mă bucura de timp pentru lectura de plăcere. Citesc cumva programat de nevoile omiletice și de temele emisiunilor și îmi rămâne prea puțin timp pentru celelalte lecturi. Recitesc din prefe-

rații mei: părintele Steinhardt, Andrei Pleșu și Nichita, dar simt nevoia unui timp mai așezat pentru astfel de lecturi.

Ai dreptate când pomenești despre acest tip de clișeu din jurul întrebării pe care mi-ai adresat-o. Ea încearcă să sintetizeze o mulțime de titluri și autori. Sincer, mi-ar fi aproape imposibil, pentru că lista ar fi mereu încremenită în „stare de proiect”, iar dacă aș fi în spiritul lui Robinson Crusoe, ar fi necesar să mă orientez spre lucruri mult mai practice, de supraviețuire. Acolo poate lecturile ar deveni inutile, sau poate aș scrie eu o autobiografie, descoperind o cale de supraviețuire fără cărți... atunci mi-ar crește aripi.

Dar ca să nu te las fără răspuns, ți-aș spune că aș lua o singură carte – Patericul cel Mare. Bădiliță îl numea manual de dezvățare a lucrurilor nesemnificative, un minunat însoțitor al sufletului către moarte și o lecție despre cum să trăiești adevărat ca să mori frumos.

O astfel de întrebare ți-ar fi mai potrivită ție, pentru că ai altă combustie de lectură, altă experiență formatoare și altă constanță în universul lecturilor fondatoare. Mi-ar plăcea să-mi spui de ce cărți nu te-ai putea desprinde într-o astfel de experiență limită. Dar aș vrea să te întreb mai mult de ce crezi că ți-ar fi de vreun

folos. Sunt alte generații azi, care nu mai pun mare preț pe lectură, și singurul lor răspuns la o astfel de întrebare ar fi că și-ar lua o carte de teama de a nu se plictisi fără Wi-Fi. Cum facem față unei asemenea provocări?

C.N.

Mă luminează răspunsul tău, dar mă și provoacă în sensul în care mă pune în dezacord cu percepția mea despre rostul lecturii. Până să ajungă să te pregătească de moarte, cartea are menirea de a te pregăti pentru viață. Pare un clișeu, dar lectura este un mod de revelare a substraturilor ființei, abia apoi devine un act de pregătire pentru marea noastră trecere. Concepția lui Bădiliță are un iz de filosofie stoică și mă trimite cu gândul la Seneca, pentru care filosofarea era înțeleasă ca *meditatio mortis*. Filosofia stoică rămâne totuși singura filosofie care nu ajunge niciodată în zona stearpă a gândirii autoreferențiale, singura care își propune să-l împace pe om cu propriile sale limite și cu modalitatea de așezare optimă a umanului într-o lume a permanentelor schimbări. Pentru a răspunde întrebării tale: nu știu dacă mi-aș putea imagina o experiență de tip Robinson Crusoe fără să am cel puțin o carte cu mine. Abia atunci cred că aș reuși să înțeleg cu adevărat felul în care

prin lectură și cărți mi-aș putea locui fecund singurătatea. Acolo unde nu mai există interacțiune socială, acolo unde sihăstria devine mod de existență permanent, cartea încetează să fie un accesoriu emfatic, redevenind instrument esențial de comunicare cu sinele. Desigur că scenariul este unul pur ipotetic, însă o asemenea ipoteză revelează rostul adânc al lecturii, a cărei funcție este menținerea spiritului într-un orizont de limpezime și echilibru. Orice cititor împătimit citește pe parcursul vieții sale sute sau mii de cărți, însă cele cu adevărat indispensabile sunt, în cele din urmă, puține. Pe acea ipotetică insulă, ruptă de lume, departe de orice interacțiune socială și de nevoia oricărui triumf, aș lua cu mine cărțile Vechiului Testament și Evangheliile, iar pentru a nu mă înstrăina de vocația mea filosofică, aș mai lua *Dialogurile* lui Platon. Mi-ar fi îndeajuns. Nu știu ce filosof spunea, cred că Roger Scruton, că toate sistemele filosofice europene sunt niște note de subsol la dialectica platoniciană și că *Dialogurile*, ele singure, ar avea suficientă substanță pentru a satisface apetența de metafizică și idealism.

Permite-mi, dragul meu prieten, să îți adresez o nouă întrebare. Toată suita etică a lumii iudeo-creștine care guvernează existența ei pe verticală și orizontală este reductibilă,

finalmente, la cele Zece Porunci așa cum apar ele formulate în Deuteronom. Mai mult chiar, toată etica lumii, independent de apartenența ei religioasă, poate fi redusă la respectarea poruncilor IV-X. Poruncile I-IV mă intrigă pentru că, așa cum le înțeleg eu, vorbesc despre o divinitate care are nevoie de o iubire exclusivă. Ne spune prima poruncă – oare? – că Iahve este gelos, că nu admite concurența, că depinde ontologic de iubirea umană? Cum ar trebui să înțeleg eu, un om al postmodernității, acest gen de exclusivism? El nu mai este compatibil cu noțiunea de pluralism democratic. Ajută-mă, te rog, să înțeleg.

C.M.

Ai dreptate când spui că o carte te pregătește în primul rând pentru viață, dar rămân fascinat de ideea că doar conștiința morții îmi poate selecta necesitatea unor lecturi formatoare pentru viață, restul pot fi doar opțiuni hedoniste.

Cât despre întrebarea ta, nu cred că o pot privi din perspectiva „pluralismului democratic”, din simplul motiv că este vorba de un legământ pe care Dumnezeu îl adresează fiecărui om în parte, chiar dacă încheie o alianță cu un popor întreg. Aici vorbim de fidelitate care nu exclude diversitatea, ci arată apartenența.

Am putea spune că fiecare om este suveran din moment ce poate încheia un contract cu stăpânul său. Gândește-te la puterea tiranică din care au fost eliberați evreii din Egipt. Dumnezeu dorește o alianță liberă și responsabilă din partea omului, care are dreptul să-L refuze.

O carte care mi-a stat mereu la îndemână în înțelegerea spiritualității ebraice este cea a savantului cardinal Hans Kung: *Iudaismul. Situația religioasă a timpului* (2005), în care are o explicație pertinentă legată de problema pe care o ridici. El spune că adularea mai multor zei nu poate fi compatibilă cu credința într-un singur Dumnezeu. Dumnezeu Însuși nu poate suporta să-și vadă partenerii de alianță aruncându-se în brațele idolilor. Astfel putem înțelege tipul de expresie conjugală de care aminteați: „Eu sunt un Dumnezeu gelos!” Atunci când poporul se închina idolilor, profeții biblici îl acuzau de prostituție și adulter. Ai putea să faci o lectură a cărții profetului Osea și vei înțelege mai bine la ce mă refer.

Chiar dacă credința în unicul Dumnezeu dă senzația unui Dumnezeu exclusivist, care se dezice de toate divinitățile false, nu anulează libertatea alegerii, este o problemă de opțiune, un act liber de recunoaștere. Cardinalul Kung explică această credință în unicul Dumnezeu

nu ca pe o formă de îngustare spirituală, ci ca pe o formă de libertate ce relativizează, într-un fel, toți „idolii” care îl înrobesc pe om cu atâta ușurință.

În sensul acesta, „pluralismul democratic” la care te referi ar ține loc unei „remitologizări artificiale”, care ar veni „la pachet” cu o nouă convertire la unicul și adevăratul Dumnezeu, care rămâne distincția poporului evreu și în același timp darul său.

Adu-ți aminte că primul act de răzvrătire al evreilor a avut loc la scurtă vreme după primirea Legii prin închinarea la „vițelul de aur”, prefigurare a unei zeități cunoscute în vechiul Orient ca simbol al forței și fertilității. Dacă Dumnezeu a fost fidel legământului încheiat pe Sinai, nu același lucru îl pot spune despre evrei.

Modernitatea aduce cu ea, pe lângă beneficiile tehnologiilor, o nouă formă de idolatrie a omului ce-și construiește un dumnezeu după chipul lui, eterna ispită de a-L reduce pe Dumnezeu la nevoile diurne, un fel de „credit de nevoi personale”.

Mai mult ca oricând, în aceste vremuri dificile am putea înțelege că nu siguranța materială și poziția socială au reprezentat mântuirea poporului evreu, ci fidelitatea față de Dumnezeul Cel Viu.